

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

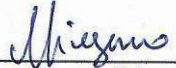
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА (ПРОЄКТ)

на тему: «Система соціального страхування: зарубіжний досвід, вітчизняна практика»

Здобувача вищої освіти II рівня, II курсу, ФМУПЗ-21-1 групи,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування
освітня програма «Управління публічними фінансами»


(підпис)

Міщенко Богдана Миколайовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник


(підпис)

Довгань Людмила Петрівна к.е.н, доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної
програми


(підпис)

Гордей Оксана Дмитрівна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту рішенням кафедри публічних фінансів
протокол від «23» 01 2023 № 9

Завідувач
кафедри


(підпис)

Коляда Тетяна Анатоліївна, к.е.н., с.н.с., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Реєстрація № 6 17.01.2023 Шерш
 (дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 23.11.2022 Шерш
 (до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 5 (відмінно) 08.02.2023 Шерш
 (оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Шерш Ковальова Г.О.
 (підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:

Шерш
 (підпис)
Шерш
 (підпис)
Шерш
 (підпис)

Тордей О.Д.
 (ініціали, прізвище)
Камера Т.А.
 (ініціали, прізвище)
Бедриниць М.Д.
 (ініціали, прізвище)
Шерш В.ГО.

секретар

Шерш

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	30		Голова Ковальова І.О. Заст. голови: Гордей О.Д.
2. Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	8		Члени комісії: Календа Т.А.
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		Бедриченко М.В.
4. Рецензент	від 0 до 5	5		Секретар Шенніченко К.Ю.
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	48		

Оцінювання кваліфікаційної роботи науковим керівником - 42 балів.

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підписи)
90	A	5 (відмінно)	08.02.2023	Ковальова І.О. Гордей О.Д. Календа Т.А. Бедриченко М.В. Шенніченко К.Ю.

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	
50-59	E	3 (задовільно)
35-49	FX	2 (незадовільно)

Факультет Фінансів та цифрових технологій

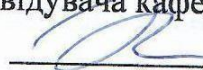
Кафедра Публічних фінансів

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Освітньо-професійна програма «Управління публічними фінансами»

Затверджую

в.о. завідувача кафедри публічних фінансів

 Тетяна КОЛЯДА

« 13 » січня 2022

Завдання на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувачу вищої освіти

Міщенко Богдана Миколайовича

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

« Система соціального страхування: зарубіжний досвід, вітчизняна практика»

Затверджена наказом ректора від «28» грудня 2021 р. № 106

2. Строк здачі закінченої роботи
30.11.2022

3. Метою дипломної роботи є вивчення теоретичних засад системи соціального страхування й розробка напрямів її модернізації.

Об'єктом дослідження дипломної роботи є стан імплементації зарубіжного досвіду системи соціального страхування у вітчизняну практику.

Предметом дослідження дипломної роботи являються фінансові відносини, які виникають між суб'єктами системи соціального страхування України
Орієнтовна база дослідження Міністерство фінансів України, Державна казначейська служба України

4. Вихідні дані до роботи інтернет ресурси, законодавчі акти, офіційні джерела статистики, наукова література, тощо.

5. Перелік графічного матеріалу таблиці, рисунки, діаграми

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ 1.1 Сутність соціального страхування та

його економічна природа 1.2 Зарубіжний досвід в сучасних мо
соціального захисту громадян РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА СОЦІАЛЬН
СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ СУЧАСНИЙ СТАН 2.1. Інституційні з
побудови системи соціального страхування в Україні та склад її фінанс
ресурсів 2.2. Видатки на соціальний захист в системі соціального страху
України РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЧИННОЇ СИСТ
СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Підготовка 100 % кваліфікаційної роботи та подання її на перевірку науковому керівнику	18.11.2022 р.	15.11.2022 р.
2	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень керівника та подання її на повторну перевірку	25.11.2022 р.	24.11.2022 р.
3	Попередній захист кваліфікаційної роботи	28-30.11.2022 р.	28.11.2022 р.
4	Надання кваліфікаційної роботи для перевірки на плагіат	20-28.12.2022 р.	20.12. 2022 р.
5	Отримання відгуку наукового керівника кваліфікаційної роботи	20-23.01.2023 р.	20.01.2023 р.
6	Рецензування кваліфікаційної роботи	24-26.01.2023 р.	24.01.2023 р.
7	Захист кваліфікаційної роботи	7-8 лютого 2023 р.	7-8 лютого 2023 р.

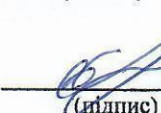
8. Дата видачі завдання «10» 01 2022 .

9. Науковий керівник кваліфікаційної
роботи (проекту)


(підпис)

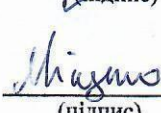
Довгань Л.П.
(прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-
професійної програми


(підпис)

Гордей О.Д.
(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав
здобувач вищої освіти


(підпис)

Міщенко Б. М.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

«Система соціального страхування: зарубіжний досвід, вітчизняна практика»

Назва випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

Мета роботи полягає в вивченні теоретичних засад системи соціального страхування й розробка напрямів її модернізації.

Завданнями роботи є :

- навести сутність й економічну природу соціального страхування;
- проаналізувати сучасні моделі соціального захисту громадян;
- вивчити інституційні засади системи соціального страхування України й склад її фінансових ресурсів;
- зробити аналіз видатків на соціальний захист у системі соціального страхування України;
- запропонувати напрями вдосконалення чинної системи соціального страхування.

Предметом дослідження дипломної роботи являються фінансові відносини, які виникають між суб'єктами системи соціального страхування України. Об'єктом дослідження дипломної роботи є стан імплементації зарубіжного досвіду системи соціального страхування у вітчизняну практику.

Базою дослідження виступає Державна Казначейська служба України, Міністерство фінансів України. За результатами дослідження сформульовані теоретичні узагальнення, практичний аналіз та ропозиції можуть бути використані для вдосконалення соціального страхування України.

Одержані результати можуть бути використані на практиці з метою усунення негативних впливів на систему соціального страхування.

Кваліфікаційна робота містить 51 сторінок, 15 таблиць, 2 рисунки, список використаних джерел 66 найменувань.

Ключові слова: соціальне страхування, зарубіжний досвід, вітчизняна практика, дохід, видатки.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2022.

Рік захисту роботи 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.....	6
1.1 Економічна сутність, необхідність та роль соціального страхування	6
1.2 Зарубіжний досвід соціального захисту громадян в ринково розвинутих країнах	11
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	17
2.1. Практика функціонування інститутів соціального страхування в Україні	17
2.2. Аналіз доходів і видатків фондів в системі соціального страхування України	30
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ	38
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. У Конституції України закріплюється право громадян на соціальний захист у разі безробіття, втрати працездатності, годувальника за рахунок позабюджетних соціальних фондів, бюджетних коштів та інших джерел. Система соціального страхування також несе витрати на

загальнообов'язкове соціальне страхування, бюджетне та інше фінансування соціального забезпечення в старості та в інших випадках, передбачених законом. Разом з тим, перехід України до ринкової економіки вимагає створення системи соціального захисту, а не звичайного фінансового забезпечення громадян від соціальних ризиків. Вона повинна бути спроможною гарантувати достатній рівень життя, адаптацію до соціально-економічних змін, захист від зниження рівня доходів та реалізацію всіх інших гарантій у сфері соціального забезпечення. За допомогою соціального страхування, що є однією із основних складових системи соціального захисту населення, здійснюється захист громадян від соціальних викликів. Щоправда, повнота такого захисту безпосередньо буде залежати як від стану економіки країни, так і від її соціальних орієнтирів.

В умовах ринкової трансформації українського суспільства особливого значення набуває вирішення проблеми соціального захисту населення, що обумовлено конституційними правами громадян України. Саме тому дослідження, узгодження та розробка рекомендацій і пропозицій щодо вирішення проблеми формування та функціонування системи соціального захисту населення набувають особливого значення. Неабияке значення у визнанні місця людини в системі державної політики має спосіб, у який надається соціальний захист та соціальне забезпечення. Необхідно запровадити ефективні механізми управління соціальними процесами в країні, зокрема шляхом удосконалення вітчизняної системи соціального страхування з використанням міжнародного досвіду.

Стан проблеми та ступінь її розробки в спеціальній літературі. Проблемні питання соціального страхування вивчалися вітчизняними дослідниками І.Ф. Гнибіденком, О.М. Терещенком, Т.А. Мусатовою, П.О. Нікіфоровою, А.О. Вольською, В.Д. Базилевичем, В.І. Приймаком та О.І. Карчевською. В наукових дослідженнях названих авторів соціальне страхування визначається як система прав, обов'язків і гарантій, які надаються населенню країни для соціального захисту. Соціальне страхування включає

матеріальне забезпечення громадян у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, хвороби, втрати годувальника, безробіття. Джерелом формування відповідних фондів є страхові внески власників або уповноважених ними установ, громадян, бюджету та інших фінансових ресурсів.

Стан соціальної сфери є ключовим аспектом рівня національного розвитку країни і соціального добробуту. Тому в процесі реалізації своєї економічної політики Україна, як соціальна держава, повинна забезпечити належні умови для підвищення матеріального забезпечення суспільства до європейських стандартів, задоволення культурних потреб, гарантування особистої безпеки кожного громадянина та досягнення соціальної справедливості.

Мета та завдання дослідження. Метою цієї роботи є вивчення теоретичних основ системи соціального страхування та визначення напрямів її удосконалення.

Для реалізації поставленої мети в роботі досліджуються такі **задачі**:

- дослідити економічну сутність, необхідність та роль соціального страхування;
- вивчити зарубіжний досвід соціального захисту громадян в ринково розвинутих країнах;
- оцінити практику функціонування інститутів соціального страхування в Україні
- проаналізувати доходи і видатки фондів в системі соціального страхування України;
- визначити напрями удосконалення системи соціального страхування в Україні із використанням міжнародного досвіду.

Об'єктом дослідження є стан імплементації зарубіжного досвіду системи соціального страхування у вітчизняну практику.

Предметом дослідження дипломної роботи є фінансові відносини, що виникають між суб'єктами вітчизняної системи соціального страхування.

Методи дослідження. Застосовуються загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Поєднання гістріоніки та логіки (для теоретичного аналізу), порівняння (при створенні наукових положень для соціального страхування). Експертна оцінка (для оцінки форм і методів державного забезпечення соціального захисту громадян України), системний підхід (для формулювання напрямів розвитку системи соціального страхування).

Інформаційною базою для дослідження слугує нормативно-правове законодавство в галузі соціального страхування. Статистичні звіти та нормативні акти Міністерства соціальної політики, Пенсійного фонду України, інших державних соціальних фондів і державних комісій. Державний комітет статистики, Міністерство фінансів України, Міжнародний валютний фонд, що здійснює державне регулювання у сфері ринку фінансових послуг. Світовий банк, національні та міжнародні монографії та технічні книги.

Практична значущість результатів. У роботі систематизовано і проаналізовано звіти про виконання бюджету Пенсійного фонду України та Фонду соціального страхування, що може бути використано в практичній діяльності відповідних державних служб щодо модернізації системи соціального страхування України.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

1.1 Економічна сутність, необхідність та роль соціального страхування

Майже в усіх промислово розвинених країнах як базова система захисту працівників та їхніх родин від несприятливих наслідків соціальних ризиків діють системи обов'язкового соціального страхування, що завоювали виправдану міжнародну репутацію. В Україні, через історичні особливості розвитку минулого століття, соціальне страхування відіграло допоміжну роль. Нині воно перебуває на стадії розвитку та модернізації. Ми створюємо структуру страхування, шукаємо найкраще поєднання роботодавця, працівника і держави та створюємо концептуальний підхід до вирішення ключових проблем. Значення терміна "соціальне страхування" постійно змінювалося під час історичного розвитку під впливом багатьох чинників, включно з традиціями, менталітетом людей, економічними та соціальними процесами. З розвитком суспільства становище і роль соціального страхування зросли. Це пов'язано зі збільшенням охоплення населення обов'язковим соціальним страхуванням і трансформацією колишніх соціалістичних країн від державного соціального забезпечення до сучасної системи соціального захисту населення. Розвиток демократії та зміцнення соціального захисту як найважливішого права людини в сучасних цивілізованих країнах і поширення систем соціального страхування. Проте важливим моментом у становленні та розвитку соціального страхування є вплив різних чинників, таких як демографічна динаміка суспільства та проблеми старості. Тому важливо розглядати лише ці чинники стосовно програм соціального страхування. На сьогоднішній день серед науковців немає єдиного підходу до визначення соціального страхування і що воно являє собою багатогранне явище, яке трактується в таких аспектах: соціальні, економічні та правові.

- «Із соціальних позицій соціальне страхування — форма соціального захисту, яка дозволяє у випадку настання соціального ризику зберегти необхідні стандарти рівня та якості життя, а значить, і соціальний статус родин робітників, що підтверджується ст. 46 Конституції України [1]».

- "Соціальне страхування" - важливість перерозподілу грошових коштів у суспільстві, воно тісно пов'язане з розвитком економіки, створює передумови для підтримання продуктивності праці економічно активної частини населення та гарантує виплату матеріального забезпечення (економічний аспект).

- «Також у науковій літературі існує підхід, відповідно до якого дефініція "соціальне страхування" трактується в широкому і вузькому плані. У широкому сенсі воно розглядається як система інститутів (організацій і правил), що забезпечують компенсацію або мінімізацію наслідків змін матеріального становища працюючих та інших категорій громадян внаслідок втрати роботи, трудового каліцтва, інвалідності, хвороби, травми, настання старості. У вузькому сенсі соціальне страхування інституціоналізовано у форму системи обов'язкового соціального страхування [2, с. 119]».

Підсумовуючи все вищесказане, створюється унікальна концепція "обов'язкового соціального страхування". Це діяльність держави, працівників і роботодавців щодо реалізації системи правових гарантій з боку держави, що забезпечують матеріальне забезпечення та соціальні послуги застрахованим у разі настання страхового випадку для фонду. Він акумулюється у спеціальному фонді і створюється за рахунок спільної сплати страхових внесків роботодавцями та працівниками, а також за рахунок інших джерел доходу, передбачених бюджетом і законодавством України".

З огляду на вищевикладений підхід до визначення соціального страхування, важко недооцінити його значення в суспільстві, оскільки соціальне страхування вирішує низку важливих проблем.

а) Створює фінансовий фонд, з якого покриваються витрати, пов'язані з наданням неплатежів або неучасті в трудовому процесі.

б) Забезпечує необхідну чисельність трудових ресурсів і структур та їх розподіл відповідно до об'єктивної потреби модернізації суспільства.

в) Зменшує різницю в рівні матеріальної забезпеченості між тими, хто не працює, і тими, хто працює, в суспільстві.

г) Прагнедо вирівнювання рівня життя різних соціальних груп населення, не зайнятих у трудовому процесі.

Правові умови для створення в Україні системи загальнообов'язкового державного соціального страхування забезпечується відповідними законодавчими актами. Цей правовий акт систематизовано і представлено в Додатку В і на рисунку 1.1.

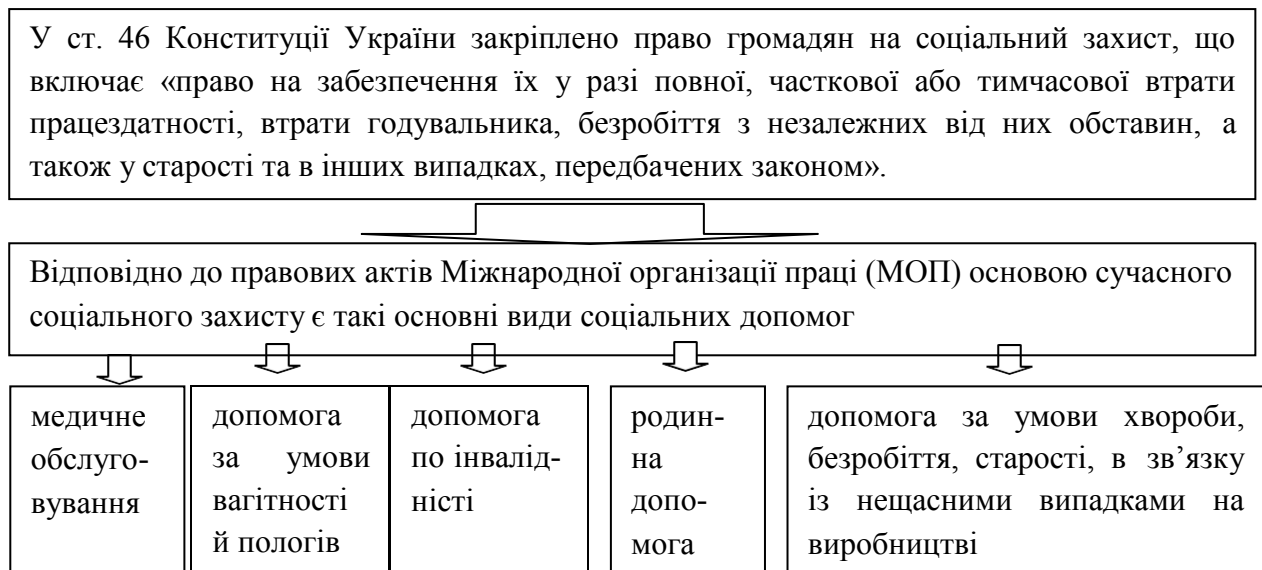


Рис. 1.1. Необхідність та економічний зміст соціального страхування

Джерело: складено автором за даними [3,10,16]

Соціальне страхування має дві функції: розподіл і контроль. Розподільча функція формується у вигляді грошових потоків між окремими державними соціальними фондами, між бюджетом і соціальними фондами, виплатою пенсій і соціальних допомог окремим особам, виділенням коштів на утримання органів управління та інвестуванням у цінні папери. Розподіл коштів спрямований на державу, компанії, організації та приватних осіб. Об'єктом розподілу є валовий внутрішній продукт (ВВП). Під час розподілу ВВП роботодавці та фізичні особи сплачують внески на соціальне страхування до державного трастового фонду. У рамках системи обов'язкового державного соціального страхування всі працівники зобов'язані брати участь у створенні фонду соціального страхування шляхом сплати затверджених страхових внесків. Як незалежний фінансовий механізм для кожного виду страхування було створено трастовий фонд. Розмір внесків на соціальне забезпечення безпосередньо залежить від

внеску, а іноді й від доходу застрахованої особи. Програми соціального страхування містять елемент перерозподілу внесків, а також акцент на індивідуальних внесках. Функції контролю реалізуються у формі фінансового контролю за рухом грошових коштів. Забезпечує повне і правильне прийняття коштів до соціального фонду та їх цільове використання відповідно до планових операцій. Контроль покликаний забезпечити відповідність суб'єкта розподілу чинному законодавству та узгодження загальних, колективних і приватних інтересів у державі. Соціальне страхування є важливим компонентом фінансової системи України. Державне соціальне страхування тісно пов'язане з державним цільовим фондом і державним бюджетом, з якого фінансуються соціальні виплати.

Недержавне соціальне страхування має здійснюватися організаціями (наприклад, страховими компаніями та недержавними пенсійними фондами). Певні суб'єкти розподілу перебувають у контакті один з одним, і їхні відносини опосередковані рухом їхніх фінансових ресурсів.

У сфері соціального страхування виникають такі основні фінансові відносини:

а) між страховим фондом і юридичною особою, яка є платником обов'язкових внесків.

б) між Фондом і найманими працівниками, витрати яких формують дохід бюджету Фонду

в) між фондом і державним та місцевими бюджетами в процесі перерозподілу державних фінансів.

г) між Фондом та іншими організаціями, які використовують кошти для фінансової підтримки соціальних програм.

д) між регіонами та центральною організацією Фонду для гарантування соціальних виплат на регіональному та місцевому рівні.

е) між Фондом та окремими категоріями громадян, які отримують за його рахунок матеріальне забезпечення та соціальні послуги.

є) між Фондом і відповідними органами та міністерствами (наприклад, Міністерством праці та соціальної політики, Службою зайнятості).

ж) між Фондом і відомствами та організаціями, що виконують конкретні види робіт (професійне навчання, перепідготовка безробітних).

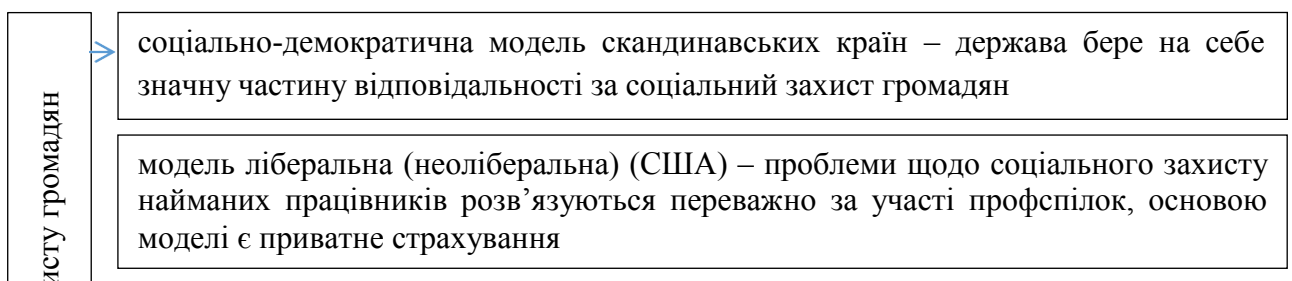
з) між фінансовими установами в процесі контролю за рухом державних коштів.

Матеріальною основою цих відносин є гроші, причому джерело їхнього утворення і напрямок використання визначаються законодавчо. Грошові кошти можуть бути як державними, так і недержавними. Обов'язкове соціальне страхування відоме насамперед як обов'язкове державне соціальне страхування. Вона надається державою для забезпечення соціального захисту та соціальних пільг для всіх суб'єктів суспільства. Збіг інтересів визначає принцип солідарності. Через об'єктивність, важливість і повсюдність соціальних ризиків перед державою стоїть завдання організації та законодавчого закріплення обов'язкового членства певних суб'єктів у системі соціального страхування. Залежно від тяжкості наслідків соціального ризику і ступеня ймовірності його настання законодавець визначає коло осіб, на яких поширюється кожен вид обов'язкового соціального страхування. Традиційно це відносилось до працівників, більшості населення, основним джерелом доходу яких є заробітна плата. Обов'язок брати участь у програмі перебуває у віданні держави, закріплений у законі і не залежить від волі особи, яка захищається. Деякі вітчизняні дослідники вважають, що соціальне страхування здійснюється тільки у формі обов'язкової участі, оскільки добровільне соціальне страхування, закріплене в концепції соціального забезпечення, не реалізується навіть частково. Проте дехто дотримується думки, що добровільне соціальне страхування здійснюється шляхом добровільного приєднання окремих осіб до системи обов'язкового соціального страхування.

1.2 Зарубіжний досвід соціального захисту громадян в ринково розвинутих країнах

В більшості ринково розвинутих країн світу соціальний захист населення, поряд із показниками людського розвитку, посідає важливе місце в системі соціально-економічних проблем, оскільки є одним із видів індикаторів прогресу. Зародження сучасних елементів соціального захисту пов'язане з формуванням громадянського суспільства, яке посилює втручання держави в соціально-економічні процеси. Основою системи соціального захисту є соціальне страхування, у центрі уваги якого перебуває людина та її потреби, а також те, як задоволення цих потреб впливає на соціальний та економічний розвиток держави. Вона не тільки виплачує страхові відшкодування, а й створює правові та економічні умови для стимулювання ефективної праці. У цей час створюється нова система грошових відносин. Його необхідність об'єктивно впливає з функціонування демократичної держави із соціально орієнтованою ринковою економікою.

Соціальне страхування було вперше запроваджено в Німеччині наприкінці 19 століття і є обов'язковим та законодавчо визначеним. Канцлер Бісмарк направив до Рейхстагу "королівського посланця" з пропозицією щодо створення системи страхування професійних захворювань і травм працівників, проти безробіття та погіршення матеріального становища в старості. Згодом майже всі країни з розвиненою ринковою економікою використали досвід Німеччини для створення та розвитку власних систем соціального страхування. Системи соціального захисту різних країн суттєво відрізняються одна від одної через різні джерела фінансування соціального захисту. Пріоритетні напрями соціальної політики, взаємодія приватного та державного сектору в галузі соціального страхування, рівень матеріальної допомоги; класифікація Г. Еспінг-Андерсена дає уявлення про найяскравіші відмінності в підходах до соціального захисту у світі. Учені виокремлюють три основні моделі держави загального добробуту. Чотири моделі соціального захисту громадян, що склалися і функціонують нині та історично, подано на рис. 1.2.



➤

➤

модель неоконсервативна (Німеччина) заснована на змішаному державно-приватному вирішенні соціальних проблем – відповідальність окремого підприємця замінена системою обов'язкової колективної відповідальності під контролем держави

➤

модель соціального захисту, сформована лордом У. Беверіджем (Англія, Ірландія) – головним завданням держави є захист мінімальних доходів громадян. План Беверіджа визначав 3 головні принципи, що є основою організації системи соціального забезпечення: універсальність, єдність та інтеграція.

Рис. 1.2. Моделі соціального захисту громадян

Джерело: складено автором за даними [3,10,16]

Більш детально кожна модель описано нижче.

1. Західна (або соціал-демократична) модель. Головною дійовою особою в соціальному захисті населення є держава, яка забезпечує базове забезпечення всіх громадян з державного та місцевих бюджетів, що формуються за рахунок оподаткування. На відміну від ліберальної моделі, в якій кожен сам відповідає за свій добробут і безпеку, ця модель соціальної політики ґрунтується на концепції "солідарності", яка свідчить, що соціальний захист є обов'язком усього суспільства, а не окремих людей. Саме тому її часто називають моделлю, заснованою на спільноті. Цю модель було запроваджено в практичне використання в скандинавських країнах, Швеції, Норвегії, Фінляндії та Данії, а також у Нідерландах і Швейцарії. Економічними основами цієї моделі є ефективне виробництво, повна зайнятість, сильні асоціації роботодавців і профспілки, довірливі відносини між ними, керовані державою, і високий ступінь перерозподілу валового продукту. Соціальна політика забезпечується державою з бюджету (через податкову систему). Держава забезпечує реалізацію гарантованих прав і дій щодо соціального захисту і несе відповідальність за активну присутність різних недержавних соціальних служб, що можливо тільки за наявності сильного і децентралізованого управління.

Для шведської моделі це дуже важливо. Регулювання трудових відносин на національному рівні (встановлення тарифних ставок, укладення колективних

договорів) і проведення соціальної політики, що гарантує мінімальну диференціацію населення за рівнем доходів. Напрямок політики зайнятості, метою якої є мінімізація безробіття, в основному за рахунок перенавчання працівників і розвитку промислової демократії. Діяльність у кожній із цих галузей дала досить значні результати.

2. Ліберальна (неоліберальна) модель соціальної політики ґрунтується на довірі до регулюючої спроможності ринку та присутності в суспільній свідомості розвиненої системи соціального забезпечення. Її створення відбувалося під тиском володіння часом, ринкових відносин і ліберальної трудової етики. Ця модель зазнала значного розвитку в низці країн. Австралія, США, Канада, Велика Британія та Японія. Основними умовами роботи ліберальної моделі є мінімальне втручання держави в ринкові відносини та обмежене використання методів державного регулювання. На державний сектор економіки припадає невелика частка валового внутрішнього продукту. Тому соціальне управління покладається на тимчасові добровільні об'єднання, створені з етнічних, релігійних чи інших причин, а не на державні організації. Ця модель передбачає обов'язки держави щодо соціального захисту лише для дуже вразливих груп населення. Інші громадяни мають забезпечувати себе самі. У цій моделі соціальна підтримка громадян здійснюється через добре розвинену систему страхування за мінімального втручання держави, а проблеми, що виникають між підприємцями та працівниками щодо соціального захисту, розв'язуються здебільшого приватним сектором. Модель Беверіджа ґрунтується на передумові, що кожна людина, незалежно від того, належить вона до активного населення чи ні, має право на мінімальний рівень захисту від хвороб, старості та інших причин, пов'язаних із нестачею ресурсів. Країни, які обрали цю модель, мають автоматичні програми страхування на випадок інвалідності та пенсійні схеми, що забезпечують мінімальний дохід усім літнім людям, незалежно від їхнього попереднього внеску в економіку (на відміну від так званих соціальних або професійних пенсій). Такі схеми соціального захисту фінансуються за рахунок субсидій з державного бюджету. У цьому разі

превалює принцип державної солідарності, що ґрунтується на концепції розподільчої справедливості.

Перелічені вище моделі являють собою "ідеальні умови" держави загального добробуту, які в чистому вигляді не існують ніде у світі, і кожна з них має свої сильні та слабкі сторони. На практиці спостерігається злиття елементів ліберальної, корпоративної та соціал-демократичної моделей при значній зміні характеристик однієї з них. На жаль, нині соціальна політика України є невизначеною та суперечливою. За відсутності чітко визначених концепцій, стратегій, пріоритетів і необхідних економічних засад, а також у зв'язку зі свідомою політизацією українського суспільства чимало соціальних програм набули популярного та декларативного характеру. На основі аналізу світового досвіду розвитку моделей держави загального добробуту та соціальної політики можна стверджувати, що:

- Соціальна політика та її розвиток залежить насамперед від політичної структури та політичної системи, тобто від функціонуючої форми демократичної публічної влади зі стійкими прогресивними традиціями.

- Стратегічні пріоритети соціальної політики та соціальної стратегії залежать від економічного розвитку держави та її спроможності реалізовувати соціальні програми, що забезпечують гідне життя суспільства.

- Досвід провідних країн світу щодо соціальної політики та соціальної стратегії, наслідування моделі соціальної держави без урахування національних особливостей, духовної, культурної та політичної спадщини, призведе до руйнації системи соціального забезпечення та банкрутства самої держави.

- По-четверте, серед зарубіжних моделей змішаної соціальної політики та соціальної стратегії для України можуть бути корисними соціал-демократичні моделі. Її регіональні моделі, наприклад, соціальна ринкова держава добробуту Швеції (скандинавська соціальна модель, німецька модель), мають найбільш виражену соціальну орієнтацію.

- Стратегічна соціальна політика ніколи не повинна ґрунтуватися на популістичних рішеннях державних лідерів.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Практика функціонування інститутів соціального страхування в Україні

Соціальне страхування у процесі розвитку в більшості країн перетворилося на систему, що ґрунтується на принципах страхування і державного соціального регулювання. Хоча всі ці системи об'єднує мета страхування - захист населення від наслідків соціальних ризиків, вони відрізняються одна від одної за інституційним дизайном, ступенем державного втручання та структурою. Упорядкований набір певних елементів системи соціального страхування створює її інституційну структуру. Основна відмінність в інституційній структурі системи соціального страхування кожної країни полягає у виборі інститутів, що виконують функції накопичення і перерозподілу страхових коштів між різними верствами - від зайнятих до безробітних, від виробників до безробітних, від здорових до нездорових. У цьому полягає принцип страхової солідарності.

Соціально прийнятні внески, які мають цільовий характер і сплачуються страховиком і накопичуються застрахованим, створюють фінансовий механізм системи соціального страхування. При цьому вирішуються два питання соціального захисту. По-перше, щодо активної частини суспільства - відновлення і підтримання їхньої продуктивності; по-друге, фінансове забезпечення громадян, які втратили продуктивність.

З огляду на специфіку соціального страхування та його вплив на надзвичайні ситуації, держава організувала систему обов'язкового національного соціального страхування, яка дає змогу сконцентрувати ресурси в єдиному фонді й тим самим гарантує стабільний соціальний захист населення.

Нинішня система державного соціального страхування почала створюватися з прийняттям 1998 року. Він заснований на Основному законодавчому акті України "Закон про загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Поряд із розвитком його положень було ухвалено низку спеціальних актів, що регулюють порядок створення відповідних соціальних фондів, які є структурними підрозділами системи соціального страхування, та їхню діяльність. Ці закони створили концепцію створення національної системи соціального страхування та її видів, створення якої

забезпечується відповідними органами (Фондами). Види соціального страхування, передбачені національним законодавством, наведено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

№з/п	Види страхування	Інституційне забезпечення
	Пенсійне страхування	Пенсійний фонд України
1	страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами зумовленими народженням та похованням	Фонд соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності
2	страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності	Фонд страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання
3	страхування на випадок безробіття	Фонд загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття
4	медичне страхування	не запроваджено, відповідного Фонду до цього часу немає

Види соціального страхування відповідно до Закону України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування".

Джерело: складено автором за даними [5, 3,10,16]

Раніше в Україні існувало чотири позабюджетні цільові фонди, до яких роботодавці та працівники сплачували страхові внески; Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду PAYROLL", прийнятий Верховною Радою у грудні 2014 року, 2015 року фонди PAYROLL було об'єднано з метою скорочення дублювання функцій і економії видатків 2015 року з метою скорочення дублювання функцій та економії видатків. Основним завданням Фонду є зниження адміністративних витрат і одночасне підвищення якості послуг. Перед керівництвом і виконавчою радою стояло завдання оптимізувати адміністративну структуру якнайшвидше та ефективніше, і якнайбезпечніше для застрахованих.

В Україні обов'язкове державне соціальне страхування в даний час здійснюється наступними відповідними фондами відповідно до спеціалізованого законодавства

а) Пенсійний фонд України (ПФУ).

б) Фонд соціального страхування України (ФССУ).

в) Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України (ФОМС) у разі безробіття.

Інституційну схему обов'язкового державного соціального страхування в Україні наведено на рисунку 2.1.

Згідно зі статтею 10 "Добровільна сплата одноразового внеску" Закону України від 8 серпня 2010 року № 2464 "Про збір та облік єдиного соціального внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування", з урахуванням поточних змін, перелік осіб, що можуть добровільно долучитися до загальнообов'язкового державного соціального страхування, можна визначити наступним чином. Функціонування фонду ґрунтується на єдиній логіці, що посилається на принципи страхування. Фонд призначений для надання допомоги громадянам, які через певні обставини є безробітними та перебувають у важких життєвих умовах. Єдина відмінність полягає в тому, що ймовірність виникнення надзвичайної ситуації становить менш як 100% для ФССУ і ФВ, тоді як для ПФУ вона досягає 100%. Усі співробітники, які роблять внески, є членами Фонду і, отже, застраховані. У цих умовах навіть громадянство особи, що покривається, не має значення.

Типи соціального страхування	Механізм реалізації
Соціальне страхування з тимчасової втрати працездатності та витратами, зумовленими похованням	Здійснюється через Фонд соціального страхування України
Від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили	Здійснюється через Фонд соціального страхування України
На випадок безробіття	Здійснюється через Фонд загально-обов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття
Пенсійне страхування	Здійснюється через Пенсійний фонд України

Рис. 2.1. Структура загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні

Джерело: складено автором за даними [4, 3,10,16]

Згідно зі ст. 14 Закону, Страховий фонд є некомерційною, автономною організацією, основною характеристикою некомерційної організації є те, що вона не має на меті одержання прибутку, що повністю відповідає назві Страхового фонду.

Загалом, за логікою авторів українського закону "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Страхові фонди - це субсидовані державою організації, діяльність яких здійснюється без мети одержання прибутку та без втручання державних органів. Такі норми закріплені в усіх чотирьох Законах про страхування.

Згідно із Законом України "Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування", "управління фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування здійснюється Правлінням по управлінню та виконанню страхових фондів". компанія, що надає конкретний вид соціального страхування, визначений законом". Водночас, "правління страхового фонду є виконавчим органом управління фонду, який забезпечує виконання рішень керівництва".

Правління несе відповідальність за управління Фондом і діє від імені Страхового фонду в межах і в порядку, встановленому його статутом та положенням про Правління, затвердженим Правлінням Страхового фонду. Організаційно-правовий статус Виконавчого комітету кожного фонду наведено в таблиці 2.2. Таким чином, статус виконавчих комітетів соціальних фондів (ПФУ і ФССУ) має однакову основу.

Таблиця 2.2

Організаційно-правовий статус виконавчих дирекцій Фондів

Фонд	Статус фонду	Статус виконавчих дирекцій
ПФУ	Статус подвійний. Має місце правова колізія	Виконавча дирекція Пенсійного фонду є постійно діючим виконавчим органом, організовує та забезпечує виконання рішень правління
ФССУ	Фонд належить до цільових позабюджетних страхових фондів. Фонд є некомерційною самоврядною організацією	Фонд належить до цільових позабюджетних страхових фондів. Фонд є некомерційною самоврядною організацією
ФЗОДСБ	Фонд є цільовим централізованим страховим фондом, некомерційною самоврядною організацією	Центральний орган виконавчої влади

Джерело: [4, 10,16]

Незважаючи на відмінності в термінології, Правління виконує ті самі функції, що й колегіальні виконавчі органи державних підприємств – Рада директорів і Правління. Цей орган можна розглядати як структурну підорганізацію Фондів, але з деякими застереженнями. У сфері обов'язкового державного соціального страхування державний нагляд здійснює Міністерство соціальної політики. Наглядова рада відповідає за нагляд за діяльністю ПФУ; Наглядова рада ПФУ складається з рівної кількості представників держави, застрахованих осіб і роботодавців. Представники від держави призначаються і звільняються з посади Радою Міністрів України.

«Система державного соціального страхування України відповідно до чинного законодавства фінансується за рахунок єдиного соціального страхового внеску. Єдиний внесок на обов'язкове державне соціальне

страхування є обов'язковим платежем до системи обов'язкового державного соціального страхування. В Україні його запроваджено для забезпечення страхового покриття чинного обов'язкового соціального страхування [5]».

Податковий кодекс, запроваджений з 1 січня 2011 року, замінив чотири окремі внески для пенсійних фондів, фондів страхування на випадок безробіття, тимчасової втрати продуктивності та нещасних випадків на виробництві.

У рис. 2.2 наведено ставки єдиних соціальних внесків відповідно до ст. 8 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску загальнообов'язкового державного соціального страхування».

Розміри ставок єдиного внеску в 2021 році

Вид доходів	Ставка ЄСВ
Фонд оплати праці (п. 2 Інструкції №5) найманих працівників, у т. ч. Іноземців	Роботодавці нараховують та сплачують ЄСВ за ставкою 22%
Винагороди фізособам за цивільно-правовими договорами, крім цивільно-правового договору, укладеного з фізособою-СПД	Підприємства та фізособи-підприємці нараховують і сплачують 22%
Допомога з ТВП (як перші 5 днів за рахунок коштів підприємства, так і решта днів хвороби, допомога по вагітності та пологах за рахунок коштів ФСС)	Роботодавці нараховують і сплачують 22% на суму допомоги
Заробітна плата і лікарняні працівників-інвалідів	З 2019 року всі роботодавці нараховують і сплачують 8,41% на фонд оплати праці
Підприємства і організації громадських організацій інвалідів, кількість інвалідів в яких не менш 50% від чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці інвалідів становить не менш як 25% суми витрат на оплату праці, визначеної п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону про ЄСВ бази нарахування ЄСВ для працюючих інвалідів (п. 14 ст. 8)	5,5%

Рис.2.2. Ставки єдиного соціального внеску

Джерело: [6,10,17]

Розмір мінімальної заробітної плати у 2021 році становить з 1 січня (6 000 грн) та з 1 грудня (6 500 грн), тож мінімальний внесок ЄСВ із січня по листопад становить 1 320 грн, а в грудні - 1 430 грн. Максимум для розрахунку ЄСВ з січня по листопад база - 90 000 грн, у грудні - 97 500 грн. з 01.10.2013 р. почав діяти єдиний внесок і у 2014 р. був створений, та після затвердження

відповідної Постанови № 236 від 21.03.2014 року Державна фіскальна служба перебрала на себе повноваження з адміністрування єдиного внеску. 10.2019 № 190-IX "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження єдиного рахунку для сплати податків і зборів та єдиних внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування". Національна економіка перебуває на шляху нестабільності, неефективності та реформ, а пенсійна система потребує вдосконалення. Як і будь-яка інша фінансова структура, Пенсійний фонд генерує дохід і розпоряджається ним для виконання всіх своїх функцій. Формування та підвищення доходів Пенсійного фонду України є ключовим завданням для керуючого органу фонду. Додатки D, E та F містять звіти про виконання бюджету ПФУ за 2020, 2019 та 2018; за 2017 рік інформація у відкритому доступі відсутня, а за 2015-2016 роки - зведена інформація про діяльність ДП "Інформаційний центр індивідуальних рахунків Пенсійного фонду України". Інформація про доходи та витрати, пов'язані з темами досліджень, не включена до інформації, поданої у щоквартальних звітах. Основними вкладниками до бюджету пенсійного фонду є роботодавці, які сплачують обов'язкові внески (Додаток G). У таблиці 2.3 наведено ці показники, отримані при виведенні показників динаміки.

У 2019-2020 роках у зведеному бюджеті України на соціальний захист населення та підтримку соціальних гарантій і стандартів передбачено понад 600 млрд грн. фінансових ресурсів. Бюджет Пенсійного фонду та Фонду страхування України і Фонду соціального страхування безробітних за цей період становив 1,222 млрд грн, з яких понад 90% (11% ВВП) було спрямовано до Пенсійного фонду України.

Таблиця 2.3

Доходи Пенсійного фонду України у 2018-2020 рр.

№	Показники	Роки	Темп приросту для абсолютних показників / Абсолютне відхилення для

					питомої ваги, %	
		2018	2019	2020	2019	2020
	Доходи	353,9	435	466,3	22,92	7,20
1	Власні доходи	202,1	241,7	281,7	19,59	16,55
1.1	в т.ч. сума єдиного внеску, розподілена на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування	196,9	236,3	254,5	20,01	7,70
2	Кошти державного бюджету на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів ПФУ:	150,1	181,8	180,7	21,12	-0,61
2.1	-пенсійне забезпечення військовослужбовців, виплата пенсій, надбавок і підвищень, призначених з різними пенсійними програмами	131,5	д/в	136,1	-	-
2.2	-покриття дефіциту коштів ПФУ	18,5	д/в	34,4	-	-
3	Кошти з фонду боротьби ГРХ COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками для надання одноразової допомоги застрахованим особам.	0	0	3,6	-	-
	Питома вага, %	100	100	100	0,00	0,00
1	ЄСВ	57,11	55,56	60,41	-1,54	4,85
2	Кошти держбюджету	42,41	41,79	38,75	-0,62	-3,04
3	Інші	0,48	2,64	0,84	2,16	-1,81

Джерело: розраховано і складено автором за даними [7,10,16]

Власні доходи ПФУ розподіляються відповідно до типу джерела доходу:

- частка ЄСХП, що спрямовується на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування - 196,9 млрд грн (97%) у 2018 році, 236,3 млрд грн (98%) у 2019 році та 254,5 млрд грн (90% від загального обсягу власних доходів);
- надходження власних коштів під управління українських пенсійних фондів;
- фінансування з державного бюджету України для окремих категорій застрахованих осіб недобору у зв'язку із застосуванням суми єдиного внеску, передбаченого пунктами 13 і 14 статті 8 Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування".

У 2020 році з Державного бюджету України до Пенсійного фонду України виділено 180,7 млрд грн, що на 20% більше, ніж у 2018 році.

Розподіл коштів державного бюджету:

- пенсійні виплати військовослужбовцям, виплата пенсій, допомог і підвищень за різними пенсійними схемами;
- покриття дефіциту Пенсійного фонду України;
- сплата єдиних внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування для окремих категорій застрахованих осіб та компенсація нестачі обсягу коштів у зв'язку із застосуванням єдиних внесків. Регулюється статтею 8, пунктами 13 і 14 Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування";
- відшкодування затримок у виплаті пенсій відповідно до рішень судів;
- у 2020 році виплатити застрахованим тимчасову матеріальну допомогу в розмірі 8000 грн;
- виплата тимчасової фінансової допомоги у зв'язку з несприятливими наслідками поширення гострого респіраторного захворювання КОВІД-19, спричиненого коронавірусом SARS-CoV-2, на території України, включно з її оплатою та витратами, пов'язаними з її доставкою у 2020 році.

У 2019-2020 роках загальний дохід ПФУ збільшився на 23% і 7% відповідно, в основному за рахунок власних доходів.

Фонди соціального страхування - це складні системи, які опікуються ефективним формуванням, використанням та управлінням фінансовими ресурсами для досягнення поставлених цілей, враховуючи їхню складну організаційну структуру. Фінансові ресурси мають спрямовуватися на соціально необхідні та економічно виправдані цілі, які в кінцевому підсумку ведуть до досягнення матеріальної безпеки осіб, що захищаються. На роботу системи соціального страхування негативно впливають складні економічні умови та чинять згубний вплив на економічну стабільність захищеного населення, що залежить від стабільного процесу формування фінансових ресурсів, їхнього розподілу та використання.

У таблиці 2.4 показано динаміку складу доходів фонду за останні три роки.

Таблиця 2.4

**Доходи Фонду загальнообов’язкового державного соціального страхування
України на випадок безробіття в 2018-2020 рр.**

млрд грн

№	Показники	Роки			Темп приросту, % для абсолютних показників, абсолютне відхилення для питомої ваги	
		2018	2019	2020	2019	2020
	Доходи	11,7	12,4	22,4	5,98	80,65
1	Страхові внески	11,6	12,3	13,7	6,03	11,38
2	Інші надходження	0,1	0,1	0,1	0,00	0,00
3	Кошти Державного бюджету України	0	0	8,6	-	-
	Структура доходів, %	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
1	Страхові внески	99,15	99,19	61,16	0,05	-38,03
2	Інші надходження	0,85	0,81	0,45	-0,05	-0,36
3	Кошти Державного бюджету України	0,00	0,00	38,39	0,00	38,39

Джерело: [7,10,16]

Як зазначено в таблиці, надходження фонду зростають протягом останніх трьох років, особливо у 2020 році, оскільки було виділення коштів із Державного бюджету. Якщо у 2018-2019рр. доходи створювались на 99% із страхових внесків, то у 2020 р. 38% надходжень надійшло з бюджету.

У табл. 2.5 вибрані надходження до Фонду соціального страхування України на підстаі Звітів про виконання відповідних бюджетів.

Таблиця 2.5

Доходи Фонду соціального страхування України упродовж 2018-2020 рр.

млрд грн

№	Показники	Роки			Темп приросту, % для абсолютних показників, абсолютне відхилення для питомої ваги	
		2018	2019	2020	2019	2020
	Доходи	19,7	25,1	29,5	27,41	17,53
1	Страхові внески страхувальників та	19,6	25	26,8	27,55	7,20

	застрахованих осіб					
2	Надходження з державного бюджету на виплату допомоги в пільгових розмірах громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та інші	0,1	0,1	0,1	0,00	0,00
3	Фінансова допомога, направлена на боротьбу з COVID-19	0	0	2,6	-	-
	Структура доходів, %	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
1	Страхові внески страхувальників та застрахованих осіб	99,49	99,60	90,85	0,11	-8,75
2	Надходження з державного бюджету на виплату допомоги в пільгових розмірах громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та інші	0,51	0,40	0,34	-0,11	-0,06
3	Фінансова допомога, направлена на боротьбу з COVID-19	0,00	0,00	8,81	0,00	8,81

Джерело: [7,10,16]

Як і в попередньому фонді, доходи збільшуються на 27% у 2019 році та на 17% у 2020 році. Швидкі структурні зміни та негативні тенденції зумовлені появою коштів для боротьби із захворюваннями COVID-19.

Обсяг і соціально-економічна значущість системи ОСЦПВ потребують ефективного управління при дотриманні принципу еквівалентності премій та отримання виплат, однак наразі цей принцип не може бути реалізований повною мірою. Його система доходів недосконала; система ODCC незбалансована.

Це результат популістської соціальної політики, яка проводилася в Україні протягом тривалого періоду часу. Так, за рівнем ВВП на душу населення (2020 рік - 13110 доларів США) Україна посідає 90-те місце в рейтингу Міжнародного валютного фонду. Водночас, згідно з класифікацією Міжнародної організації праці (МОП), Україна належить до категорії повністю соціально забезпечених країн, які забезпечують соціальний захист від усіх дев'яти "стандартних" соціальних ризиків, перелічених у Європейському кодексі соціального забезпечення згідно з Конвенцією МОП № 102. Втрата працездатності, хвороба, безробіття, материнство, нещасні випадки на виробництві, професійні захворювання, догляд за дітьми та відсутність у зв'язку з хворобою. Соціальне страхування в Україні (включно з пенсійним страхуванням) охоплює близько 12 мільйонів застрахованих осіб. За кількістю

категорій соціального забезпечення (понад 300) Україна посідає перше місце у світі.

Згідно з результатами проведеного автором кореляційно-регресійного аналізу, низький рівень середньої заробітної плати та низький ВВП є основними економічними факторами, що чинять негативний вплив на формування фінансової бази національної системи соціального страхування України.

Незважаючи на зростаючий фінансовий тиск на платників єдиного соціального внеску, внутрішня структура SSCS виявилася нездатною повністю виконати соціальні зобов'язання держави за рахунок власних коштів. У пошуках додаткових фінансових ресурсів система державного соціального страхування з моменту свого створення перебуває в стані постійної модернізації, а її цілі та напрямки діяльності неодноразово радикально змінювалися. Однак їй ще належить ухвалити ефективні стратегії управління системою, координації економічних інтересів її суб'єктів і збору фінансової підтримки.

2.2. Аналіз доходів і видатків фондів в системі соціального страхування України

Реалізація потенціалу програм соціального забезпечення щодо внесення внеску в індивідуальний і соціальний розвиток залежить насамперед від якості фінансового управління, яке суспільство довіряє програмам соціального забезпечення.

Інші соціальні фонди оперують набагато меншою сумою, але це все одно мільярди гривень, які сплачуються у вигляді ЄСВ. Рис. 2.3 показує структуру видатків пенсійних фондів України.



Рис. 2.3. Склад видатків Пенсійного фонду України

Джерело: [3,10,16]

Аналіз видатків пенсійного фонду подано в Додатку І на основі звітів про виконання бюджету ПФУ. У таблиці 2.6 подано аналіз динаміки та структури видатків ПФУ.

Таблиця 2.6

Видатки бюджету Пенсійного фонду України упродовж 2018-2020 рр.

млрд.грн.

№	Показники	Роки			Темп приросту,% для абсолютних показників, абсолютне відхилення для питомої ваги	
		2018	2019	2020	2019	2020
1	Видатки за рахунок власних доходів	259,2	303,1	329,5	16,94	8,71
2	Видатки за рахунок коштів Державного бюджету України на фінансове забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, з урахуванням витрат, пов'язаних з виплатою та доставкою пенсійних виплат	99,4	121,5	146,2	22,23	20,33
3	Виплата одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам, які можуть втратити	0	11,3	3,6	-	-68,14

	доходи у разі повної заборони сфери їх діяльності внаслідок посилення обмежувальних заходів					
	Всього видатки	358,6	435,9	479,3	21,56	9,96
	Структура, %	100,0	100,0	100,0	0,00	0,00
1	Видатки за рахунок власних доходів	72,28	69,53	68,75	-2,75	-0,79
2	Видат за рахунок коштів Державного бюджету України	27,72	27,87	30,50	0,15	2,63
3	Виплата одноразової матеріальної допомоги застрахованим особам	0,00	2,59	0,75	2,59	-1,84

Джерело: розраховано і складено автором за даними [3,10,16]

Пенсійні виплати у 2020 році становили 479,3 млрд грн (у тому числі 6,5 млрд грн на часткову виплату пенсій особам, які досягли 80-річного віку відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 01.04.2020 № 251). Законним державним пенсіонерам, які проживають в Україні, виплачено пенсій на загальну суму 149,8 млн грн. У межах виконання міжнародних зобов'язань було забезпечено своєчасну виплату пенсій у розмірі 154,6 тис. доларів США та 3 160,9 тис. гривень українцям, які проживають за кордоном.

За наявності фінансового дефіциту в пенсійному фонді його фінансування здійснюється за рахунок створення нових форм доходу, доступу до кредитів та ефективного управління зобов'язаннями корпоративних та індивідуальних пенсійних фондів.

За час свого існування український пенсійний фонд зазнав безліч коригувань, нововведень і змін, але сьогодні він є ідеальною структурою для національної пенсійної системи. На жаль, у роботі пенсійних фондів є й негативні сторони. Зокрема, пенсії не можуть бути самофінансованими, тому відповідні фонди становлять важливу частку в структурі бюджетних доходів. Водночас фінансовий дефіцит пенсійних фондів повністю заповнюється за рахунок державного бюджету. Тому важливо регулювати законодавство та забезпечувати виконання його норм.

У зв'язку зі збільшенням кількості та категорій вразливих людей, цілком природно, що від держави вимагається спрямувати значні фінансові ресурси на соціальний захист своїх громадян і модернізувати свої видатки для забезпечення адекватного витрачання коштів і задоволення потреб населення

відповідно до міжнародних зобов'язань. Згідно з даними, наведеними на рисунку 2.4, національні витрати на соціальний захист в абсолютному вираженні зросли з 2018 року.

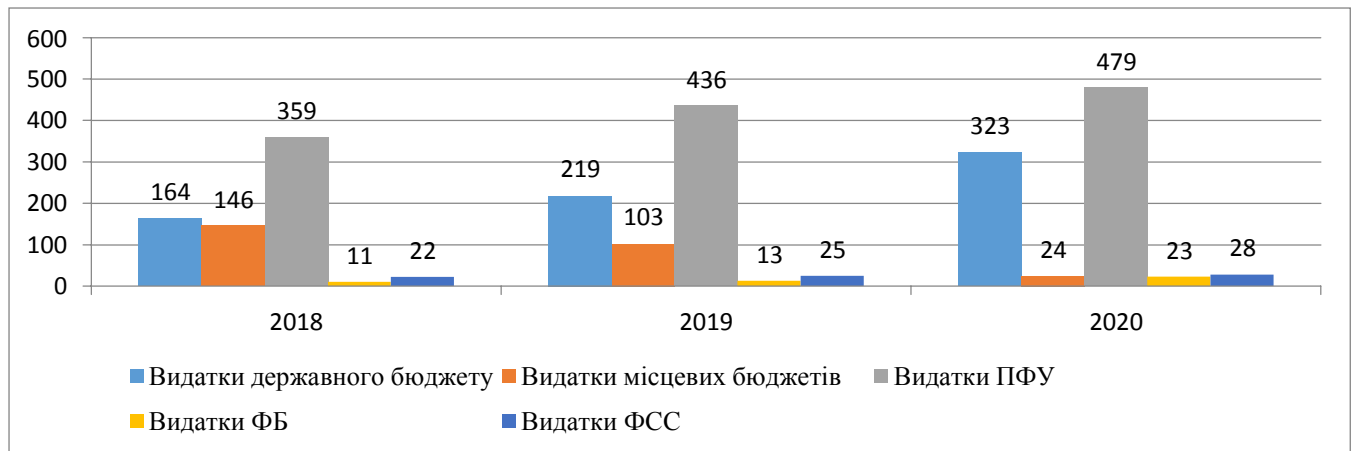


Рис. 2.4. Видатки на соціальний захист, млрд грн

Джерело: розраховано і складено автором за даними [23,10]

У 2018-2020 роках на соціальний захист і соціальне забезпечення з державного та місцевих бюджетів виділено 977,87 млрд грн, з них у 2020 році - 346,7 млрд грн, що на 12,1% більше, ніж у 2018 році, та становить 21,7% видатків зведеного бюджету і 8,3% ВВП.

Інформацію про постатейне виконання видаткової частини бюджету Фонду страхування на випадок безробіття на 2018-2020 роки наведено в таблиці.2.7. Аналіз даних засвідчує, що видатки Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття України за три роки, які аналізуються, збільшилися з 10,7 млрд. грн. у 2018 році до 2020 року. 23,1 млрд. грн., що свідчить про збільшення у 2,2 раза.

Таблиця 2.7

Стан виконання бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття у 2018-2020 роках.

млрд грн

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Темп приросту,% для абсолютних показників, абсолютне відхилення для питомої ваги

				2019 р.	2020 р.
Видатки	10,7	13,3	23,1	24,30	73,68
1.Матеріальне забезпечення на випадок безробіття	7,8	9,5	16,5	21,79	73,68
2.Соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості	0,5	0,6	3,4	20,00	466,67
3.Інформаційно-аналітичні системи державної служби зайнятості	0,1	0,1	0	0,00	-100,00
4.Утримання та забезпечення ДСЗ	2,3	3,1	3,2	34,78	3,23
Структура видатків					
1.Матеріальне забезпечення на випадок безробіття	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00
2.Соціальні послуги та заходи сприяння зайнятості	72,90	71,43	71,43	-1,47	0,00
3.Інформаційно-аналітичні системи державної служби зайнятості	4,67	4,51	14,72	-0,16	10,21
4.Утримання та забезпечення ДСЗ	0,93	0,75	0,00	-0,18	-0,75

Джерело: [7,10,16].

Ці фінансові ресурси були використані в умовах недосконалості законодавства, організаційних провалів усіх учасників процесу та певних недоліків у плануванні його обсягів. Здебільшого через відсутність досвіду ефективного реагування на зміни на ринку праці, спричинені кризовими ситуаціями, а саме поширенням COVID-19 та запровадженням карантинних заходів у 2020 році. Загалом обсяг видатків у 2020 році Фонду зайнятості, на які витрачено кошти державного бюджету, збільшився у 7,8 раза порівняно з 2019 роком та становив понад третину його загального обсягу (2019 рік - 1,1 млн грн; 2020 рік - 8 569,8 млн грн), водночас власні доходи Українського фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття від виплати збільшилися на 10% (2019 рік - 13,3 млрд грн, 2020 рік - 14,68 млрд грн). Виділення 5,4 млрд грн з Фонду COVID-19 на своєчасну виплату допомоги по безробіттю, з яких було витрачено 5,1 млрд грн (94,4%), дало змогу забезпечити фінансову стабільність Фонду. У зв'язку з обмеженнями, встановленими Законом України № 553 "Про внесення змін до Закону "Про Державний бюджет на 2020 рік", видатки на надання соціальних послуг та заходи зі сприяння зайнятості, зокрема, були обмежені з квітня до листопада 2020 року до 2019 року видатки на ці цілі скоротились на третину, що унеможливило повноцінне надання соціальних послуг і призвело до

невиконання запланованих заходів. У 2020 році Фонд обов'язкового соціального страхування України зіштовхнувся із труднощами під час планування витрат, а також з проблемами у фінансовій сфері. У результаті невитраченими виявилися 1,7 млрд гривень (6,7% від затверджених видатків), з яких 1,4 млрд гривень (89%) надійшли з державного бюджету.

У таблиці 2.8 представлено динаміку складу видатків Фонду соціального страхування України у 2018-2020 роках. За останні три роки видатки Фонду соціального страхування збільшилися з 21,6 млрд грн у 2018 році до 27,9 млрд грн у 2020 році.

Таблиця 2.8

**Стан виконання бюджету Фонду соціального страхування в Україні
упродовж 2018-2020 рр**

млрд грн

№	Показники	Роки			Темп приросту, % для абсолютних показників, абсолютне відхилення для питомої ваги	
		2018	2019	2020	2019	2020
	Видатки всього:	21,6	25,1	27,9	16,20	11,16
1	Матеріальне забезпечення та соціальні послуги	12	14,9	16,7	24,17	12,08
2	Страхові виплати	7,8	8,5	9,5	8,97	11,76
3	Страхові витрати на медичну та соціальну допомогу	0,5	0,5	0,3	0,00	-40,00
4	Видатки, пов'язані з виконанням обов'язків страховика	0,1	0,1	0,1	0,00	0,00
5	Адміністративно-господарські витрати	1,2	1,1	1,3	-8,33	18,18
	Структура видатків, %	100	100	100	0,00	0,00
1	Матеріальне забезпечення та соціальні послуги	55,56	59,36	59,86	3,81	0,49
2	Страхові виплати	36,11	33,86	34,05	-2,25	0,19
3	Страхові витрати на медичну та соціальну допомогу	2,31	1,99	1,08	-0,32	-0,92
4	Видатки, пов'язані з виконанням обов'язків страховика	0,46	0,40	0,36	-0,06	-0,04

5	Адміністративно-господарські витрати	5,56	4,38	4,66	-1,17	0,28
---	--------------------------------------	------	------	------	-------	------

Джерело: розраховано і складено автором за даними [710,16]

Приблизно 60% витрат Фонду соціального забезпечення припадає на матеріальне забезпечення та соціальні послуги, а 34% - на виплати страхового покриття. Крім того, загалом 155,5 млн. гривень (0,6%) матеріальної допомоги та виплат страхового покриття було здійснено у 2020 році за фінансової допомоги з безповоротно виділеного Фонду реагування COVID-19.

Аналіз обсягу, складу та структури видатків у системі СССІ показав, що видатки, які не вважаються страховими з економічної точки зору, становлять близько 5 %. Це стосується соціальних послуг, профілактичних заходів, адміністративних та інших витрат. Це досить переконливий і обґрунтований аргумент на користь того, що перелік таких витрат у бюджеті державного соціального фонду необхідно переглянути з метою модернізації, скорочення кількості та адресності.

Підсумовуючи, можна сказати, що обов'язкове державне соціальне страхування потребує фундаментальних змін і значних поліпшень у своїй структурі та у функціонуванні своєї діяльності. Ці напрями змін мають вивести систему соціального страхування на якісно новий рівень, сприяти соціально-економічному розвитку держави, максимально захистити права громадян і, найголовніше, забезпечити зростання добробуту населення в цілому.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

Всеосяжний соціальний діалог на національному рівні матиме важливе значення для інформаційного забезпечення розробки політики та розподілу допомоги, щоб систематично служити соціальному захисту населення. Основою для реформи є ефективний соціальний діалог між соціальними партнерами, включаючи формальні/неформальні форми зайнятості у формальній/неформальній економіці. На підставі рекомендацій Міжнародної організації праці (МОП) і Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та з урахуванням поточної ситуації й проблем перспективи розбудови системи соціального забезпечення громадян України мають такий вигляд.

- Захист протягом усього життя (створення універсальної системи соціального захисту, включно з основами забезпечення адекватного захисту людини - громадянина України. (через поєднання систем соціального страхування, соціальної допомоги та державного медичного страхування, як зазначено у відповідному законодавстві).

- Універсальність охоплення (забезпечення загального доступу до соціального захисту в Україні та створення системи захисту, що ґрунтується на правах людини та громадянина, враховує гендерні аспекти та не ігнорує гендерні меншини).

- Стійке та справедливе фінансування (забезпечення стійкості та справедливості систем соціального захисту шляхом пріоритетного використання надійних та справедливих форм внутрішнього фінансування. За потреби це може бути доповнено міжнародним співробітництвом і підтримкою).

- Участь і соціальний діалог (зміцнення управління системами соціального захисту через інституційне лідерство. Багатосекторальна координація та залучення соціальних партнерів та інших державних установ і

представницьких організацій, забезпечення широкої підтримки для підвищення ефективності послуг).

Крім того, можна згадати деякі досить прогресивні рішення, такі як універсальний базовий дохід (UBI). Деякі аналітики вважають, що такий дохід є загальним, безумовним і регулярним правом, що допоможе знизити можливе безробіття в майбутньому, і водночас збереже людську гідність, даючи змогу людям займатися більш значущою роботою. Критики ставлять під сумнів економічну, політичну і соціальну життєздатність UBI і його здатність скоротити бідність і нерівність, особливо в країнах, що розвиваються, де більшість населення, як і раніше, залежить від праці. У деяких країнах експерименти проводилися ще до кризи 2020 року в рамках урядових реформ, спрямованих на зниження безробіття, з огляду на те, що UBI має достатньо переваг (таких як розв'язання проблеми технологічного безробіття, зниження злочинності, скорочення витрат на утримання соціальних установ і витрат на охорону здоров'я), щоб зробити його корисним. бажано.), для України цілком реально хоча б спробувати запровадити універсальний стандартний дохід "від початку до кінця" у рамках пілотної програми (така спроба була зроблена 2019 року). Крім того, дослідження засвідчили, що виплати ПБІ якісно впливають на фізичне та психічне здоров'я одержувачів. Такі країни, як Франція, Італія, Іспанія та Нідерланди, досить серйозно ставляться до цього питання у зв'язку з пандемією 2020 року. Тому Україна не має бути виключена. Таким чином, на сьогоднішній день системи соціального захисту у всьому світі стикаються з проблемою повного та ефективного захисту працівників у всіх формах зайнятості, включаючи «нові» форми зайнятості. Деякі нові умови праці та зайнятості, ймовірно, принесуть велику гнучкість працівникам та роботодавцям, але в той час, коли вимоги для цілей соціального страхування постійно зростають, певний соціальний захист Це також може призвести до прогалин та охоплення.

Обов'язковою ознакою страхових виплат має бути тимчасовий характер та втрата громадянами особистих доходів. Нестрахові ж виплати

характеризуються їх безадресним характером, т. е. відсутністю прямого зв'язку з втратою доходу громадянина. З цих позицій розглянемо, як використовуються страхові внески, внесені до кожного фонду відповідно до законодавства. Кожен із трьох фондів у списку інструкцій щодо використання ресурсів може частково чи повністю не відповідати критеріям виплати претензії. Це факт втрати адреси та доходу.

У період з 2018 до 2020 року скарбниця фонду соціального страхування зберігала стійку тенденцію щорічного зростання за рахунок тимчасової втрати працездатності. Основною причиною такого збільшення є збільшення кількості фондів оплати праці та кредиторів.

Система обов'язкового державного соціального страхування, створена в Україні на основі трудового механізму, характеризується насамперед застарілою адміністративною моделлю. Тому насамперед необхідно наблизити національну систему соціального страхування до національних умов соціально-економічного прогресу. Модернізація має починатися з управління, оскільки пов'язані з діяльністю страхових фондів проблеми, які полягають у обмеженості власних фінансових ресурсів для реалізації завдання модернізації. Належним чином використати альтернативні бюджетні ресурси для збільшення ресурсів соціального забезпечення. Основним резервом поповнення доходної частини бюджету коштів є капіталізація фінансових ресурсів шляхом розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних рахунках комерційних банків. На наш погляд, для якісного функціонування системи соціального страхування у разі тимчасової непрацездатності в Україні необхідно реалізувати такі заходи:

- а) удосконалення управління коштами фонду соціального страхування;
- б) Створення додаткових доходів Страхового фонду з допомогою розширення преміальної бази, виведення зарплати з тіньової економіки.
- в) використовувати кошти профспілкових організацій для фінансування утримання дитячих спортивних шкіл, оздоровчих таборів, новорічних подарунків для дітей працівників та не використовувати кошти фонду на ці цілі.

г) огляд поточних джерел фінансування для підтримки адміністративної структури Фонду;

д) впровадження послуги автоматичного призначення пенсій батькам, які інформують їх про це бажання через веб-портал Фонду та надають завірени копії необхідних документів із використанням кваліфікованого електронного підпису. Станом на 1 січня 2021 року мобільний додаток Пенсійного фонду налічує понад 177 тисяч користувачів. універсальний;

е) з метою об'єднання соціальних фондів України в один, зниження операційних витрат трьох соціальних фондів та посилення державного контролю;

є) використання електронної лікарні.

У таблиці 3.1 подано пропозиції щодо вдосконалення інституційної бази функціонування системи соціального страхування в Україні.

Таблиця 3.1

Нові інституції в галузі соціального страхування

Напрямки удосконалення	Шляхи досягнення
Запровадження обов'язкових корпоративних пенсійних схем для фінансування дострокових і спеціальних пенсій для особливих категорій професій, пов'язаних із ризиком для життя	Накопичувальний фонд може функціонувати як окрема державна структура та як структурний підрозділ у складі ПФУ. Обов'язки з адміністрування пенсійних активів ОППС мають бути покладені саме на цей Накопичувальний фонд. В будь-якому випадку обов'язковість сплати внесків та необхідність персоніфікації обліку роблять недоцільним делегування функцій з адміністрування коштів ОППС до НПФ чи третьої структури.
Запровадження Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя	Основним завданням якого є забезпечення функціонування системи гарантування страхових виплат за договорами страхування життя у разі настання неплатоспроможності страховика, посилення захисту майнових прав страхувальників (вигодонабувачів) – фізичних осіб, зростання рівня довіри населення до ринку страхування життя та створення умов для сталого розвитку ринку страхування.
Запровадження загальнообов'язкового медичного страхування	В Україні система має бути запроваджена якнайшвидше, але виключно за умови розв'язання двох дійсно концептуальних проблем: відсутність методики визначення розміру тарифів медичних послуг, невизначеність обсягів державних гарантій щодо надання медичної допомоги

Джерело: [24,10,16]

Державна фінансова служба, на яку покладено завдання адміністрування разових внесків на загальнообов'язкове соціальне страхування, інформує про особу громадян, які пропрацювали у своїх роботодавців без укладання трудового договору. У ході перевірки аналізований роботодавець за використання нелегальної робочої сили фінансуватиме ПДФО та ЄСВ та офіційно укладатиме з цими працівниками трудові договори. Це свідчить про покращення ситуації, але торкнулися не всіх регіонів.

Провівши аналіз конкретних недоліків чинного законодавства про Єдині соціальні відрахування, вищезазначені методи їх усунення дозволили б збільшити кількість позитивних підсумкових балів та підвищити рівень забезпечення державної соціальної політики.

Узагальнені заходи створять безперебійніше функціонування фонду соціального страхування, суттєве скорочення тіньового сектора заробітної плати і, як наслідок, збільшення виплат при настанні страхових випадків.

Важливими напрямками вдосконалення української системи соціального страхування є:

- враховувати досвід впровадження підходів та методів, які застосовуються в системах соціальної підтримки розвинених країн;
- вжити заходів, спрямованих на досягнення фінансової стійкості системи шляхом збалансування надходження обов'язкових платежів та витрат на соціальні виплати;
- встановлення на законодавчому рівні державних витрат на соціальні цілі на рівні не нижче від мінімальних нормативів, рекомендованих міжнародними конвенціями та рекомендаціями.
- забезпечення прозорості механізмів нарахування соціальних виплат та перерахунку пенсій, що дозволяють підвищити цільову довіру до чинної системи соціального страхування;
- загальнонаціональний розвиток, організований за основними напрямками програм розвитку у сферах освіти, охорони здоров'я, житлового будівництва та громад.

З метою реалізації реформи соціального страхування в Україні було створено нову модель соціального страхування, що відповідає тенденціям ринкової економіки, що включає такі напрями: страхування працівників, роботодавців, держави та страхових агенцій та ін.; характеристика більшості видів соціального страхування як самостійних елементів соціального захисту; встановлення мінімальних норм соціального захисту у разі непрацездатності; Список осіб, які мають право на обов'язкове соціальне страхування. , порядок призначення та надання всіх видів соціальної допомоги. Встановити основне джерело фінансування Страхового фонду та продемонструвати соціальну справедливість у моделі розподілу фінансових «обтяжень» між роботодавцями, застрахованими особами та державою для досягнення соціальних цілей. Визначення структури та структури страхової установи, її функцій, прав та повноважень, відповідальності, умов та завдань здійснення права ініціювання, гарантій фінансової та правової стійкості, гарантованої надійності соціального захисту.

ВИСНОВКИ

Основним пріоритетом системи соціального страхування є ефективне відновлення та підтримання працездатності працівників, забезпечення матеріального забезпечення громадян у разі втрати працездатності у зв'язку з наданням соціальних послуг. Соціальне страхування виконує захисну функцію, оскільки спрямоване на захист людей у разі страхування, сприяє підвищенню рівня життя населення та забезпеченню соціальної стабільності.

Основна мета Організації соціального страхування – дати можливість людям, які один раз сплатили внески із соціального страхування, підтримувати достатній рівень життя в соціальному житті.

Лідеру євроінтеграції країни слід привести українське законодавство у відповідність до стандартів Євросоюзу. Зарубіжні дані показують, що у більшості країн адміністрування норм соціального страхування здійснюється за допомогою єдиного правового акта, що кодифікується. Соціальне страхування – це нова система соціального захисту населення. Поточна політична та економічна ситуація у нашій країні негативно впливає на модернізацію системи соціального страхування. Водночас, в Україні проводяться соціальні реформи, які піднімають матеріальну забезпеченість суспільства до рівня сучасних європейських стандартів, відповідають рівню культурних потреб та забезпечують усім громадянам достатню забезпеченість для забезпечення особистої безпеки. . Своєчасно досягати соціальних цілей. Модернізація системи соціального страхування з метою забезпечення рівня життя громадян потребує створення комплексу заходів щодо вдосконалення фінансового механізму таким чином, щоб покращити виконання бюджету фонду соціального страхування. Забезпечення належного рівня життя застрахованої особи.

Вчені виділяють чотири основні моделі соціального захисту громадян. Модель неоліберальна. Неоконсервативна модель (Україна) – модель соціального забезпечення, створена сером У. Беверіджем. Нині немає ідеальної системи, ідеально сумісної з ефективним розвитком національної системи адміністративного управління соціальним захистом. Водночас інтерпретації західної моделі припускають, що адміністративна система у сфері соціального захисту є найважливішим аспектом практичної реалізації спільної відповідальності. Найкращий варіант, на думку автора, — зосередити всі зусилля на створенні та реалізації вітчизняної моделі, що відповідає всім умовам соціально орієнтованої економіки та є елементами вищої традиції. Дослідження державного управління соціальним забезпеченням у західних країнах.

Соціальну політику організаційної діяльності забезпечують Пенсійний фонд України, Фонд соціального страхування України та Фонд обов'язкового державного соціального страхування України у разі безробіття.

З 2018 по 2020 роки збільшилися доходи та видатки бюджетів ПФУ та ФСС. Впливовим є прибуток ПФУ, який наповнюється на 60% за рахунок власних коштів (ОСС) та на 40% за рахунок коштів державного бюджету. Аналогічна структура у всіх фінансових ресурсах національної системи соціального страхування.

Для належного функціонування системи соціального страхування тимчасово непрацездатних в Україні було б правильно реалізувати такі пропозиції. Поліпшити керування ресурсами фонду соціального страхування. Генерувати додатковий дохід Страхового фонду за рахунок розширення бази фінансування премій та прозорості заробітної плати. Зміст дитячих спортивних шкіл, оздоровчих таборів та новорічні подарунки для дітей робітників фінансувати за рахунок коштів профспілкових організацій, а кошти фонду на ці цілі не використати. Переглянути джерела фінансування надзвичайних витрат на підтримку адміністративної структури Фонду. Поєднати українські соціальні фонди в один. Це спрямовано зниження операційних витрат трьох соціальних

фондів і посилення державного контролю з них. Впровадження електронних лікарень та ін.

Цей закон визначає відповідальність платника за платіжні зобов'язання, державний нагляд, порушення та невиконання зобов'язань. Для повної ясності пропоную включити «єдиний соціальний податок» до загальнодержавних податків та зборів (ст. 9 ФКУ).

Одним із найважливіших напрямів соціальної політики є зміна умов та норм пенсійного забезпечення, модернізація обов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи, а в перспективі збільшення розміру пенсій. страхування та соціальне забезпечення як базовий елемент, це сприяє політичній та економічній стабільності суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр>
2. . Гринберг Р.С. Теория и методология следования социальных проблем / Отв. ред. Р.С. Гринберг, Т.В. Чубарова. — Инт между нар. экон. и полит. исслед. — М.: Наука, 2013. — 189 с.
3. Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/konstitutsiya_ukraini/statja-46.htm
4. Режим доступу: http://studies.in.ua/soc_zabezp/1566-ponyattya-principi-ta-vidi-zagalnoobovyazkovogo-derzhavnogo-socalnogo-strahuvannya.html
5. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T991105>
6. Режим доступу: <https://portfel.ua/stavki-yedinogo-podatku-ta-zastosuvannya-rro-dlya-fop/>
7. Режим доступу: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/vydatky-ta-dohody-byudzhetu-fondu/>
8. Режим доступу:
<https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/download/1931/6565656997>
9. Верховна Р. Закон України про загальнообов'язкове державне страхування [Електронний ресурс] / Рада Верховна. — 1999. — Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>.
10. Пенсійний фонд України [Електронний ресурс] // gov.ua. — 2022. — Режим доступу до ресурсу: <https://www.pfu.gov.ua/>.
11. Результати огляду Європейських пенсійних систем 2020. URL: <https://www.dw.com/uk/yak-pratsiuie-pensiina-systema-v-nimechchyni/a->.
12. Про затвердження Звіту про виконання бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття на 2019 рік: Постанова правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок URL:

https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/postanova_no_223.pdf (дата звернення: 30.12.2022).

13. Про затвердження Звіту про виконання бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття на 2020 рік: Постанова правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. URL:

https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/postanova_no_13.pdf (дата звернення: 30.12.2022).

14. Про затвердження Звіту про виконання бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття на 2018 рік: Постанова правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття від 17.04.2019р. № 196. URL:

https://www.dcz.gov.ua/sites/default/files/postanova_no_196.pdf (дата звернення: 30.12.2022).

15. Павленко Ю. Світовий досвід функціонування систем соціального страхування. Уроки для України. URL:

http://libtomcat.knute.edu.ua/library/DocDescription?doc_id=61055.

16. Офіційний сайт державної фіскальної служби України. URL: <http://sfs.gov.ua>

17. Офіційний сайт Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. URL: <http://www.fse.gov.ua>

18. Офіційний сайт Фонду соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua>

19. Офіційний сайт державної служби зайнятості. URL: <http://www.dcz.gov.ua>

20. Звіт про роботу та виконання бюджету ПФУ у 2018 році. URL:

<https://www.pfu.gov.ua/1534465-zvit-pro-robotu-ta-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2018-rotsi>

21. Звіт про роботу та виконання бюджету ПФУ у 2019 році. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2121276-zvit-pro-robotu-ta-vykonannya-byudzhetu-pensijnogo-fondu-ukrayiny-u-2019-rotsi-3>
22. Звіт про роботу та виконання бюджету ПФУ у 2020 році. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2021/03/Zvit_pro_robotu_ta_vykonannya_byudzhetu_PFU_2020.pdf
23. Звіт про результати аналізу системи загальнообов'язкового державного пенсійного і соціального страхування та соціального захисту населення. URL: http://www.rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2021/15-4_2021/Zvit_15-4_2021.pdf (дата звернення: 16.08.2021).
24. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: закон України від 9 липня 2003 № 1058-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи (проєкту)

студента МІЩЕНКА БОГДАНА МИКОЛАЙОВИЧА

**на тему: «СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД,
ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА»**

Актуальність теми обґрунтована в роботі і полягає в необхідності подальшого удосконалення системи соціального страхування України на базі використання міжнародного досвіду.

Робота виконана на 45 сторінках машинописного тексту, складається із трьох розділів, містить вступ, висновки, список використаних джерел, додатки, табличний і графічний матеріал.

У кваліфікаційній роботі досліджуються теоретичні засади соціального страхування: економічна сутність, необхідність та роль соціального страхування, зарубіжний досвід соціального захисту громадян в ринково розвинутих країнах.

У другому розділі проведена оцінка функціонування системи соціального страхування в Україні. Зокрема, наведена практика функціонування інститутів соціального страхування в Україні, проведений аналіз доходів і видатків фондів в системі соціального страхування України.

У третьому розділі визначені напрями удосконалення системи соціального страхування в Україні із використанням міжнародного досвіду. За результатами дослідження зроблені конкретні висновки і надані пропозиції. До недоліків роботи можна віднести недостатню систематизацію зарубіжного досвіду для імплементації його у вітчизняну практику.

Разом з тим, тема роботи розкрита, робота виконана у відповідності до методичних вимог щодо написання кваліфікаційних робіт. Робота містить великий масив статистичної інформації з її аналітичною обробкою, написана на достатньому рівні і може бути рекомендована до захисту з високою оцінкою (42 бали).

Науковий керівник кваліфікаційної роботи (проєкту):

к.е.н., доцент Довгань Л.П.



(підпис)

5.01.2023

(дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу (проект)

Кваліфікаційна робота (проект) здобувача вищої освіти

Міценка Богдана Михайлівна

(прізвище, ініціали)

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «23» січня ____ 2023 № 9 допущена/не допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

[підпис]

(підпис)

Колеса Т.А.

(прізвище, ініціали)

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну роботу (проект)

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Міщенко Богдана Миколайовича

(прізвище, ім'я, по батькові)

«Система соціального страхування: зарубіжний досвід, вітчизняна

практика»

(назва теми)

Актуальність теми обумовлена теоретичною і практичною значущістю питань, що стосуються формування та розвитку соціального страхування України.

Наукова новизна в роботі проведено ґрунтовний аналіз щодо формування фонду соціального страхування на всіх рівнях в умовах військового стану та пандемії в Україні. Досліджено вплив факторів, що негативно впливають на формування та розподіл дохідної частини соціального страхування та розроблено ряд пропозицій щодо їхнього якісного виконання.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу

Детально досліджено проблему соціального страхування України, структуру та джерела доповнення. Охарактеризовано ефективні засади надання соціальних послуг різним верствам населення.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність у роботі підприємства, установи, організації, МФУ України

В кваліфікаційній роботі розроблено ряд пропозицій в контексті підвищення рівня якості життя населення України. Ці пропозиції можуть бути використані на практиці щодо усунення негативних впливів на формування та розподіл соціального страхування громадянам.

Наявність недоліків змістовних недоліків, які можуть впливати на якість кваліфікаційної роботи не виявлено.

Загальний висновок і оцінка роботи робота виконана на високому практичному та теоретичному рівнях згідно встановлених методичних та практичних вимог до написання дипломних (кваліфікаційних) робіт. З огляду на це, робота претендує на оцінку «відмінно».

Рецензент: к. е. н. , доцент кафедри економіки повітряного транспорту Факультету економіки та бізнес-адміністрування Національного авіаційного університету.


(підпис, М.П.)

«25» січня

2023 р.

Заст. декана
РЕДА



Ковальчук А. М.
(ініціали, прізвище)

Відм. О.М.